

V začetnih letih iztekajočega se desetletja je v starem mestnem jedru Škofje Loke pospešeno potekala nadvse bogata spomeniškovarstvena dejavnost, ki jo je izvajal LRZSV. Njene akcije so bile usmerjene v bližajočo se proslavitev častiljive obletnice mesta. Ta dela smo tako sodelavci kot domačini bolj ali manj posredno spremljali in z veseljem opazovali rezultate, ki so se ponujali našim očem. Vsega takrat seveda ni bilo mogoče zaznati, zlasti še, ker smo pod vodstvom arheoloških delavcev izvršili več manj opaznih oziroma neznatnih del, običajnih ob takih posegih.

Široko zastavljeni spomeniškovarstveni program je vseboval med drugim tudi pogoji, da je treba ob vseh zemeljskih delih, ne samo tistih, ki so izključno prezentacijske in strokovne narave, marveč tudi ob raznih funkcionalnih izkopih za kanalizacijo, električne vode in podobno, v največji možni meri izkoristiti še arheološko metodo dela oziroma poslužiti se arheološkega raziskovalnega načina. S tem so se nemalokrat odprli

povsem novi vidiki, ki so ponudili širšemu krogu strokovnjakov vrsto elementov pri proučevanju rasti mesta, hkrati pa seveda tudi možnosti za posamezne predstavitve odkritih stavbnih ostankov, ki so ležali pod obstoječimi tlemi. Tako so bile odkrite mestne ostaline: del kamnitega mostu preko mestnega obrambnega jarka, zidovi stražnega stolpa, ki pripadajo vhodnemu delu Poljanskih vrat, in temelji stolpa na osrednjem škofje-loškem gradu, ki so za razliko od Poljanskih vrat v celoti prezentirani. K tem odkritjem spada še del stavbe Komun na dvorišču hiše Mestni trg št. 9 iz časov gotskega slogovnega izraza, prezentirane pod obstoječimi tlemi v obnovljenih prostorih te hiše. Razvaline so v svojem pomenskem bistvu (gasilska stavba) prav gotovo edinstvena ostalina iz tega obdobja na naših tleh.

Seveda so ob teh delih prišli na dan tudi številni drobni kosi materialne kulture, ki jih je rabil tedanji meščan v svojem vsakdanjem življenju. Med njimi je treba naštet predvsem množico

Škofja Loka, Mestni trg: stolp pri Poljanskih vratih (6. 6. 1972) — fot. J. Oman

Skotja Loka: sonda pri nunki kašči (24. 10. 1972) — fot. J. Oman

keramičnega gradiva, to je črepinje raznih loncev, skled, čaš, vrčev, kose keramičnih pečnic z reliefnimi upodobitvami itd., in nekaj kovinskih predmetov, od katerih je posebej zanimiv par pozlačenih stremen z vgraviranim okrasnim vzorcem. Stremena so še odlično ohranjena, medtem ko so se od ostrog ohranili le posamezni drobci. Tudi raznega orodja ni manjkalo.

Najbogatejšo bero drobnega gradiva je dalo odkrivanje ruševin starega objekta Komun. Tu smo v zemeljskem sloju porabljali polno prehrabnenih ostankov, nemalo živalskih kosti in školjk, keramične črepinje (od visoko kvalitetnih do običajnih, doma izdelanih posod za vsakdanjo rabo), koščke steklenih posod itd., od katerih smo najbolj izstopajoče po svoji kvaliteti in ohranjenosti na tej razstavi tudi predstavili. Nekaj podobnih predmetov (vendar mlajših) pa je tu še s Poljanskih vrat. To keramično posodje, zelo raznovrstno tako po svoji obliki, načinu izdelave kot barvnih motivih, je danes prav gotovo vsaj pri nas izjemno in ga imamo lahko za neko posebnost v razstavnih vitrinah slovenskih muzejskih hiš, saj je tukajšnji primer praktično edini.

V bogati motiviki in pestrosti okrasa, ki ju dopolnjuje široka paleta barvnih odtenkov, se odraža v gradivu še poseben mik. Zdi se mi, kot sem nekoč že poudaril, da se v njem ne zrcali zgolj preprosto rokodelčeva spretnost, marveč tudi njegova kreacijska sposobnost, ki po svojih duhovitih in tudi likovno doseganih izraznih elementih vsekakor presegata običajno primitivno in manj zahtevno okrasno simboliko, kakršno srečujemo na podobnih materialnih ostankih.

Ta žlahtni, naj ga nazivamo salonski keramični pribor, ki smo ga v literaturi že imenovali tudi »loška keramika«, odraža z ostalimi nerazstavljenimi ostanki na eni strani vpogled v samo materialno življenje in socialni nivo takratnega prebivalstva v mestu, to je predvsem v 16. in morda deloma v 15. ter 17. stoletju. Na drugi strani pa nakazuje trgovske vezi v smeri dežel današnje Avstrije in Italije, kjer je bilo mogoče takrat kupiti takšne servise. Seveda smemo domnevati, da je bilo nekaj posod, ki smo jih našli, izdelanih tudi v naših krajih. Žal za sedaj zaradi nezadostne strokovne obdelave keramičarstva pri nas še ni mogoče pri tem posodju ugotavljati bistve-

nih avtohtonih tvornostnih silnic, ki so jih izražale domače delavnice in ki so se prav gotovo pod vplivi zunanega trga zgledovale tudi po modi tedanjega časa ter ob vse večji obrtni dejavnosti te zvrsti s tradicijo pogojeni proizvodnji. Kljub temu pa lahko že danes zaključimo, da predstavljeno keramično gradivo dopolnjuje poleg pisanih virov historično podobo mesta v določenem obdobju njegovega predvsem poznosrednjeveškega in kasnejšega razvoja.

Ob vsem tem je treba posebej izpostaviti naslednje: da je LRZSV tu praktično prvič vpeljal za neko staro mestno jedro tudi zaščito kulturnih zemeljskih slojev in ne samo urbanega oziroma arhitekturnega kulturnega spomenika in to prav z namenom, da bi zavarovali tudi take najdbe, kot so pred nami in ki pričajo o razvoju mesta v določenem stadiju, a so bile nedolgo tega lahko večinoma zavržene ali pri izkopih zanemarjene.

Prvi uspeh programiranega zavarovanja kulturnih slojev je torej tu. Seveda

pa je treba ob tem izreči zahvalo tudi arheologu J. Omanu iz LRZSV, ki je takrat stalno deloval na terenu in zbiral gradivo, ter Loškemu muzeju in arheologinji Zorki Šubic, ki je to gradivo, prejetu od LRZSV, uspela nadalje muzejsko urediti do te mere, da so lahko pristopili k restavriranju (kar je opravila preparatorka Zdenka Kramar) in nam ga predstavili v taki obliki in širini. S tem so dobile najdbe dodatno izjemno vrednost, mimo katere ne bo mogel v bodoče noben obiskovalec v muzeju, ki bo hotel spoznati nekdanji način življenja v tem mestu. Vendar pa je treba še pripomniti, da zahteva razstavljeno ter sploh izkopano in shranjeno gradivo sedaj vsekakor še poglobljeno obravnavo — študijsko obdelavo, ki bo odgovorila na vsa zastavljena in druga nanje se navezujoča nerešena vprašanja, da ne bi ostalo zgolj pri skromni predstavitvi, kot nam jo doslej ponuja eden izmed prejšnjih letnikov Loških razgledov.

Marijan Slabe

ZIHERLOVI DNEVI V ŠKOFJI LOKI

V letu 1979 je Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo (FSPN) v Ljubljani prvič organizirala v spomin na enega svojih ustanoviteljev in na svojega dolgoletnega predavatelja, akademika in univerzitetnega profesorja Borisa Ziherla strokovni simpozij z naslovom Ziherlovi dnevi. Odbor Muzejskega društva v Škofji Loki je bil na svoji redni mesečni seji v juliju 1979 informiran, da bodo prvi Ziherlovi dnevi sredi oktobra 1979 v Ljubljani, in izrazil željo po povezavi in sodelovanju z organizatorji simpozija z namero, da bi se skušali dogovoriti o vsaj delnem prenosu simpozijevih prireditvev leta 1980 v Škofjo Loko, ko bo poteklo sedemdeset let od rojstva loškega rojaka in častnega občana Borisa Ziherla, medtem ko bi v letu 1979 poskusili prenesti v Škofjo Loko razstavo o njegovi publicistični dejavnosti. Hkrati je bila potrjena pobuda, obravnavana v okviru razprav o akcijskem programu društva že na odborovi majski in junjski seji, da naj bi se v letu 1980 Škofja Loka oddolžila Borisu Ziherlu s primernim spominskim obeležjem. Organizatorjem Ziherlovih dni 1979 so bile posre-

dovane pobude Muzejskega društva in z njimi doseženo soglasje o prenosu Ziherlove razstave, do česar pa zaradi težav pri tehnični izvedbi (nerazpolaganje z ustreznimi razstavnimi vitrinami) žal ni moglo priti.

Odbor Muzejskega društva pa je svoje zamisli o počastitvi Ziherlovega spomina nadalje razvijal že na svoji septembrski seji, ko mu je bil predstavljen osnutek doprsnega portreta Borisa Ziherla, ki ga je bil naredil akademski kipar Tone Logonder. Po razpravi o možnih lokacijah za spomenik in o stroških za njegovo izdelavo je bilo sklenjeno, da se društveni podpredsednik Sveto Kobal poveže z Ziherlovo družino, tajnik Andrej Pavlovac pa poskrbi za predračun stroškov in pošlje dopis s predlogom za postavitev spomenika občinskemu vodstvu SZDL, s katerim se bo osebno povezal predsednik dr. Branko Berčič. Predsedstvo občinske konference SZDL je pobudo Muzejskega društva podprlo in tako je bil v naslednjih mesecih ob pogovorih z odgovornimi funkcionarji občinskih vodstev SZDL, ZKS in občinske skupščine ter na novembrski in decembrski seji